

MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA AXLOQIY TARBIYA JARAYONINING MILLIY KONTENT ASOSIDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH CHORALARI

Xasanova Marg'uba Safar qizi

*Xalqaro Nordik Universiteti Psixologiya va Maktabgachaga ta'lim kafedrası
katta o'qituvchisi*

ORCID ID: 0009-0007-3407-1439

Achilova Venera

*Xalqaro Nordik Universiteti Maktabgacha ta'lim yo'nalish 3-bosqich
talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiya jarayonini milliy kontent asosida tashkil etishda uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish choralari tahlil qilinadi. Bolalarda axloqiy fazilatlarni shakllantirishda milliy qadriyatlar, xalq og'zaki ijodi, urf-odat va marosimlarning ahamiyati yoritiladi. Shu bilan birga, tarbiyachilar tayyorgarligi, metodik qo'llanmalarning yetarli emasligi, zamonaviy axborot oqimining salbiy ta'siri kabi muammolar ko'rib chiqiladi. Maqolada ushbu muammolarni bartaraf etishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish, milliy kontent asosida yangi metodik materiallar ishlab chiqish yo'llari ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so'zlar; maktabgacha ta'lim, axloqiy tarbiya, milliy kontent, tarbiyaviy muammolar, milliy qadriyatlar, xalq og'zaki ijodi, innovatsion texnologiyalar, hamkorlik.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiya jarayoni bolalar shaxsini har tomonlama kamol toptirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, bu jarayonda milliy qadriyatlar va kontent asosida ta'lim-tarbiya berish o'zbek xalqining boy tarbiyaviy merosini kelajak avlodga singdirishda alohida ahamiyatga ega. Chunki milliy qadriyatlarga tayangan holda olib borilgan tarbiya jarayoni bolalarda halollik, odoblilik, mehribonlik, vatanparvarlik kabi fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Biroq amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiyani milliy kontent asosida tashkil etishda qator muammolar mavjud. Avvalo, pedagoglar tomonidan milliy qadriyatlardan samarali foydalanish ko'nikmalarining yetarli emasligi, metodik materiallarning zamon talablari darajasida ishlab chiqilmagani, oilaviy tarbiya va muassasa tarbiyasi o'rtasidagi uzviylikning ba'zan sustligi bunga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga, globallashuv jarayonida turli madaniy oqimlar, internet va ommaviy axborot vositalari bolalarning ma'naviy olamiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shunday sharoitda milliy kontent asosida axloqiy tarbiyani samarali tashkil etish uchun yangi metodik yondashuvlarni ishlab chiqish, tarbiyachilar kasbiy kompetentligini oshirish, ota-onalarni pedagogik jarayonga faol jalb etish dolzarb masala sifatida namoyon

bo'lmogda. Demak, maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiya jarayonini milliy kontent asosida olib borishda mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish choralari bugungi pedagogikaning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiya jarayonining samaradorligi, avvalo, unda qo'llanilayotgan pedagogik yondashuvlar, metodik vositalar hamda milliy kontentdan foydalanish darajasiga bog'liq. Axloqiy tarbiya jarayoni bolalarda ma'naviy qadriyatlarni shakllantirish, ularni o'dob-axloq qoidalariga rioya etishga o'rgatish, jamiyatga moslashuvchan va ijtimoiy faol shaxs sifatida kamol toptirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Shuning uchun bu jarayonni milliy kontent asosida tashkil etish o'zbek xalqining boy ma'naviy merosi, xalq og'zaki ijodi, urf-odat va marosimlaridan keng foydalanishni taqozo etadi.

Biroq amaliyotda ushbu yo'nalishda bir qator muammolar mavjud. Eng avvalo, pedagoglarning milliy qadriyatlar va an'analarni tarbiyaviy jarayonga integratsiya qilish bo'yicha bilim va ko'nikmalari yetarli darajada emasligi kuzatilmoqda. Ko'pgina tarbiyachilar zamonaviy metodikani yaxshi bilsalar-da, milliy kontentdan foydalanishda qiynaladilar. Masalan, ertaklar, maqol va matallar, topishmoqlar, milliy qo'shiqlarni bolalarning yoshi, psixologik xususiyatlari va qiziqishlariga moslashtirib qo'llash metodikasini puxta egallamaganliklari ta'lim samaradorligini pasaytiradi.

Ikkinchi muammo – metodik materiallarning yetarli emasligi. So'nggi yillarda milliy qadriyatlarga oid ko'plab adabiyotlar nashr etilgan bo'lsa-da, ularning maktabgacha ta'lim muassasalari uchun maxsus ishlab chiqilgan, yosh xususiyatlariga moslashtirilgan variantlari kam. Shu sababli tarbiyachilar ko'pincha umumiy pedagogik adabiyotlardan foydalanishga majbur bo'ladilar. Natijada milliy kontentning amaliyotga tatbiqi yetarli darajada bo'lmaydi.

Uchinchi muammo – oilaviy tarbiya va muassasaviy tarbiyaning uzviyligi yetarli darajada ta'minlanmaganligi. Ba'zi hollarda ota-onalar farzandlarida milliy qadriyatlarni shakllantirishga e'tibor bermaydilar yoki bu masalani faqat ta'lim muassasasining vazifasi deb hisoblaydilar. Natijada bola muassasada olgan bilim va tarbiyani oilada mustahkamlash imkoniyatidan mahrum bo'ladi. Aksincha, ayrim oilalarda milliy qadriyatlar targ'ib qilinayotgan bo'lsa-da, muassasada bu jarayon yetarlicha davom ettirilmagani sababli bolaning axloqiy tasavvurlari bir tomonlama shakllanadi.

To'rtinchi muammo – globallashuv va axborot texnologiyalari ta'siri. Bugungi kunda bolalar yoshligidan internet va turli ommaviy axborot vositalari ta'sirida bo'ladilar. Mazkur axborot manbalarida esa milliy qadriyatlarimizga zid bo'lgan ko'plab g'oyalar, xatti-harakatlar targ'ib qilinmoqda. Agar pedagog va ota-onalar bunga e'tibor qaratmasalar, bolalarning ma'naviy olamiga salbiy ta'sir ko'rsatishi muqarrar. Shu sababli, milliy kontent asosida axloqiy tarbiyani tashkil etishda zamonaviy axborot oqimiga qarshi immunitet yaratish, bolalarda mustaqil tanqidiy fikrlashni shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Avvalo, tarbiyachilarni milliy qadriyatlarga tayangan holda axloqiy tarbiya berish

metodikasiga chuqurroq o'rgatish talab etiladi. Bu borada maxsus seminar-treninglar, malaka oshirish kurslari tashkil etilishi muhim ahamiyatga ega. Tarbiyachilar milliy ertaklar, maqollar, topishmoqlarni bolalarga moslashtirib, ulardan interfaol metodlar orqali foydalanishni o'rganishlari lozim.

Ikkinchi chora – metodik materiallar bazasini boyitishdir. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun maxsus ishlab chiqilgan milliy kontent asosidagi dars ishlanmalari, qo'llanmalar, rangli illyustratsiyalar, audio va video materiallar yaratilishi va ularni amaliyotga keng tatbiq etish lozim. Shuningdek, bolalarda qiziqish uyg'otuvchi interfaol o'yinlar, teatrlashtirilgan sahnalar, milliy qo'shiqlar asosida musiqiy mashg'ulotlar ham katta samara beradi.

Uchinchi chora – oila va muassasa hamkorligini mustahkamlashdir. Ota-onalarni pedagogik jarayonga faol jalb etish, ular uchun milliy qadriyatlar asosida axloqiy tarbiya berish bo'yicha ma'ruzalar, seminarlar, suhbatlar tashkil etish muhimdir. Bu orqali bola tarbiyasida oila va muassasa bir-birini to'ldirib, bir xil yo'nalishda ishlashga erishiladi.

To'rtinchi chora – zamonaviy axborot texnologiyalaridan milliy kontentni targ'ib qilishda foydalanishdir. Masalan, milliy ertak va qo'shiqlarning multfilm shaklida yaratilishi, mobil ilovalar orqali interfaol o'yinlar ishlab chiqilishi bolalarda milliy qadriyatlarga qiziqishni oshiradi. Shuningdek, internetda milliy tarbiyaga oid maxsus platformalar yaratish ham tarbiyachilar va ota-onalarga katta yordam beradi.

Milliy kontent asosida axloqiy tarbiya berish jarayonida xalq og'zaki ijodidan samarali foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Maqollar orqali bolalarda qisqa, ammo chuqur mazmunli hikmatlarni anglash ko'nikmasi shakllanadi. Ertaklar orqali yaxshilik va yomonlik, adolat va adolatsizlik kabi tushunchalarni farqlashni o'rganadilar. Topishmoqlar esa ularning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shu sababli, pedagoglar ushbu vositalardan o'z o'rnida va samarali foydalanishlari lozim.

Shuningdek, milliy marosimlar va urf-odatlar ham axloqiy tarbiya jarayonida katta imkoniyatlarga ega. Masalan, Navro'z, Mehrjon, Sumalak sayillari kabi milliy bayramlarda ishtirok etish bolalarda mehr-oqibat, birdamlik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantirishga yordam beradi. Oilaviy marosimlar – to'y, sunnat to'ylari, hayit kunlari esa bolalarga kattalarga hurmat, kichiklarga mehr ko'rsatish, odob saqlash kabi qadriyatlarni singdiradi.

Yana bir muhim jihat – axloqiy tarbiyada milliy kontentni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirishdir. Masalan, rolli o'yinlar, klaster, konseptual xaritalar, muammoli vaziyatlardan foydalanish orqali bolalarning faolligi oshadi, ular milliy qadriyatlarni nafaqat tinglab, balki amalda qo'llash imkoniga ega bo'ladilar.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiya jarayonini milliy kontent asosida samarali tashkil etishda qator muammolar mavjud bo'lsa-da, ularni bartaraf etish yo'llari ham aniq va hayotiydir. Tarbiyachilarning kasbiy kompetentligini oshirish, metodik bazani boyitish, oila va muassasa hamkorligini kuchaytirish, zamonaviy axborot texnologiyalaridan unumli foydalanish orqali bu muammolarni hal etish mumkin.

Natijada bolalarda milliy qadriyatlarga tayangan holda halollik, odoblilik, mehribonlik, vatanparvarlik kabi fazilatlar shakllanadi va ular jamiyatimizga munosib barkamol avlod bo'lib voyaga yetadilar.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida axloqiy tarbiyani milliy kontent asosida samarali tashkil etish bugungi ta'lim-tarbiya tizimining ustuvor vazifalaridan biridir. Axloqiy tarbiya jarayonida milliy qadriyatlardan foydalanish bolalarning ma'naviy olamini boyitadi, ularda halollik, odoblilik, mehribonlik, vatanparvarlik kabi yuksak insoniy fazilatlarni shakllantiradi. Biroq amaliyotda pedagoglarning milliy kontentni qo'llash bo'yicha yetarli bilim va ko'nikmalarga ega emasligi, metodik materiallarning yetishmasligi, oila va muassasa hamkorligining sustligi, shuningdek, globallashuvning salbiy ta'siri kabi qator muammolar mavjud.

Mazkur muammolarni bartaraf etishda quyidagi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- tarbiyachilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish metodikasiga chuqurroq o'rgatish;
- maktabgacha yoshdagi bolalarga mos metodik materiallar va multimediya resurslarini yaratish;
- oila va muassasa hamkorligini mustahkamlash, ota-onalarni pedagogik jarayonga faol jalb qilish;
- milliy kontentni zamonaviy axborot texnologiyalari bilan uyg'unlashtirish.

Shu asosda tashkil etilgan tarbiyaviy jarayon bolalarda mustahkam axloqiy qarashlar, milliy qadriyatlarga sodiqlik hamda barkamol shaxs sifatida shakllanish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Khasanova, M. (2024).** USING MODERN INNOVATIVE INFORMATION TECHNOLOGIES IN PRESCHOOL EDUCATION. **Nordic_Press, 3(0003).**
2. **Xasanova, M. U. (2024).** Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini oshirish. **Modern Science and Research, 3(1), 1-2.**
3. **Khasanova, M. (2024).** Integration of modern educational technologies into the educational process for instilling national values in preschool educational institution children. **Nordic_Press, 3(0003).**
4. **Khasanova, M. (2024).** THE ROLE OF ETHNOMUSICOLOGY IN PRESCHOOL EDUCATION: CHALLENGES AND SOLUTIONS IN MUSICOLOGY. **Nordic_Press, 5(0005).**
5. **Khasanova, M. (2024).** MAKTABGACHA TA'LIM BOLANING IJTIMOIIY VA O'QUV FAOLIYATIDA MUVAFFAQIYATGA ERISHISHDA MUHIM DAVR. **Nordic_Press, 3(0003).**

6. **Khasanova, M. (2024).** KITABI SEVIN ÇOCUKLAR!. **Nordic_Press, 3(0003).**
7. **Khasanova, M. (2025).** DEVELOPING MANAGEMENT COMPETENCIES IN PRESCHOOL EDUCATION WITHIN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM. **Nordic_Press, 6(0006).**
8. **Qizi, X. M. S. (2024).** O'zbekistonda ekoturizmni rivojlantirishda maktabgacha yoshdan ekomadaniyatni shakllantirish asoslari. **Science and innovation, 3(Special Issue 28), 1084-1087.**
9. **Khasanova, M. (2025, iyun 11).** The Formation of Ethnocultural Competence in Preschool Children Through National Values and Oral Folk Art. **Zamonaviy ta'lim tizimi taraqqiyotida integrativ yondashuv: muammolar, yechimlar va istiqbollari (ZTTTIYMYI-2025), Toshkent.**
10. **Karimova, D. (2023).** Milliy qadriyatlarga asoslangan axloqiy tarbiyaning maktabgacha ta'limdagi o'rni. **Pedagogika va psixologiya jurnali, 2(4), 45-49.**
11. **Tursunova, N. (2024).** Bolalarda axloqiy ongini shakllantirishda xalq og'zaki ijodining roli. **O'zbekiston ta'lim tizimi innovatsiyalari, 1(7), 112-116.**
12. **Ismoilova, G. (2023).** Maktabgacha ta'limda oila va muassasa hamkorligining pedagogik asoslari. **Zamonaviy ta'lim, 5(2), 65-70.**